

ŠEST NEBO SEDM PRSTŮ JE IDEÁLNÍ

Nahlédnutí do světa sochaře a kovolitce Pavla Hřebíčka

Pavla Hřebíčka a jeho bronzové figurky jsem poprvé viděl v roce 2005 v Brně, v Divadle U stolu. Pořad se jmenoval „12 hodin pro Pavla Hřebíčka“. Na konci Hřebíčkovy vystoupení na téma *Hlučné samoty* Bohumila Hrabala všichni přítomní dostali malou bronzovou figurku. Poté jsem na dlouhých deset let na Pavla Hřebíčka nějak pozapomněl. Jen ta podivná bronzová figurka Haňti stála přede mnou na stole u počítače.

Jakub Deml v jedné ze svých knih popisuje, kterak při jakési farské hostině v Tasově (tehdy byl ještě bohoslovcem) přistoupil k němu pan farář Hřebíček, zařadil se mu dlouze do očí, snad jej i pohladil a usmívaje se, tiše pravil: „Tito zde nevědí, poněvadž nevidí, ó dítě, – co tě čeká! Pamatuj na mne.“ Tohle, když si přečetl kovolitec Pavel Hřebíček, byl sdělením natolik zasažen, že faráře Hřebíčka po svém zvětšil do bronzu. Farář tu má sedm prstů a strniště tváře se rty afrických masek. Ale nejen to, onu ztišenou větu lze pomocí kliky, ozubeného kola a úzkého proužku papíru z artefaktu přímo vytisknout.

Pavlu Hřebíčkoví na nějakém tom prstu navíc u jeho bronzových postav ostatně nezáleží. „Šest nebo sedm prstů je spíše ideální. Ta dlaň pak má lepší rozměr a lze ji snáze uchopit.“

Nelze si tak nepřipomenout malíře a grafika Josefa Jíru. Jeho jednooké bytosti z řad světců, možná právě proto lépe vidoucí a vědoucí, patří mezi stálice českého výtvarného umění. Ke světcům má Pavel Hřebíček zvláštní vztah. V jejich životních příbězích, namnoze krutých osudů vidí Hřebíček ještě o dimenzi navíc. Nesou v sobě i jistou nadsázku a humor. „Sv. Josef Kopertinský, jak uslyšel něco krásného, hned se začal vznášet. Takže já ho vidím takhle naležato dlouhého, levitujícího. Ten má prstů osm.“ A sv. Josef? Ve ztvárnění Hřebíčka postava skloněná nad starým truhlářským ponkem. „Josef se dívá na ten svůj ponk a v těch vrypech na něm tam vidí Marii, krásnou ženskou, kterou by si rád vzal,“ říká Hřebíček.

Malých postaviček světců má Pavel Hřebíček na zaprášené skříni bezpočet. Sv. Augustin, Lukáš, Martin a mnozí další. Každá z těch postav ve zkratce říká něco na sebe, a o sobě tak vypovídá. Svět víry a umění. Zatvrzeného katolíka může přepadnout myšlenka, že takto pojaté ztvárnění je svým způsobem až znevažující. „Proč bych si to nemohl dovolit, šáhnout takhle na toho svatého, já kterej nejsem nic, proč bych si tu drzost až nemravnou nemohl dovolit? A pak, já dělám jen ty svaté, které umím udělat a patří tak nějak sem do českého prostředí. Postupně se ale rozrostli,“ připouští Hřebíček jakoby s omluvou. „Víte, krása může někdy i zavalit. Jako toho svatého Pavla. Takže jí stačí jen trocha.“

Jedním z velkých témat Pavla Hřebíčka je i Ježíš na kříži. Král Židů. Co postava, to svérázný originál. Dlouhé, poněkud větrovitě rozpažené ruce, dlaně s různým počtem prstů, nejasná podoba tváře, oka, nohy pravděpodobně někomu připomínající „betony“ hokejového brankáře. „Já jsem katolík, já Krista neznevažuji. Jen jdu po odlitku, aby byl něčím zajímavý, obzvláštěný. Ale někdy jsou s tím potíže,“ s úsměvem říká Hřebíček. „V Jaroměřicích u Jevíčka si kdysi objednali Krista na kříži, ale olomoucký arcibiskup ho nakonec nechal z kostela odstranit. Připadalo mu, že se

Jedno ze ztvárnění Haňti od Pavla Hřebíčka (foto Tomáš Mazal)

tělo Krista jakoby rozkládá, nohy příliš hubené. Naštěstí dnes už je tam znovu zpět. V Hradčanech u Přerova si také objednali Krista, návrh viděli, dokonce i zaplatili předem. Ale pak znejistěli, když jej měli umístit v kostele. Vadil jim počet prstů na jedné z rukou, nohy zase že má jako hokejista. A tak s ním dojížděli zase na arcibiskupství do Olomouce, co tam tomu říkají? No, nevrátili ho do kostela.“ Obdobnou zkušenost má i výtvarnice Juliana Jirousová. Církevní otcové nakonec odmítli objednaný pastelový obrázek Panny Marie. Důvodem byla chybějící, nenamalovaná svatozář. „Tito zde nevědí, poněvadž nevidí –“ stačí připomenout slova faráře Hřebíčka.

„Pro farnosti, pro kostely jsem dělal dlouhá léta zakázky díky olomouckému architektovi Tomáši Černouškovi. Nikdy ode mě nechtěl žádné návrhy. Hlavně neprojektovat, říkal. Dělal jsem všechno možné podle svých představ. Lustry, svícny, tabernákly, kliky u dveří.“ Ostatně bronzovou, neuvěřitelně dlouhou a tenkou kliku má Pavel Hřebíček i u vstupních dveří svého ketkovického domku. Udělal ji kdysi pro své malé děti, aby se jim dobře otevíralo. „Syn Jan, když končil studia, tak jako téma diplomové práce měl kliku u dveří.“

Kromě neuvěřitelných tvarů rozličných figurek zvířátek, psů, čichavců a jiných, kterými jako by Pavel Hřebíček sám byl překvapen a zaskočen, je tu ještě jedno velké téma – postava Haňti z knihy *Příliš hlučná samota* Bohumila Hrabala. „*Příliš hlučnou samotu* jsem četl na vojně, bylo mi osmnáct let. Všichni kluci kolem mě byli vzdělanci, tak mi tehdy ten strojepis podstrčili a já jej po nocích četl. A až po letech jsem ten strojepis znovu našel a s velkým zaujetím znovu přečetl. Jak ten Haňta byl tou prací a džbány piva každý den zbědován a k smrti unaven. Prvního Haňtu jsem udělal někdy v roce 2000.“ Dnes má Hřebíček doma v Ketkovicích Haňtu ve všech možných podobách a reinkarnacích. Haňta lisující papír, Haňta cyklista, motorkář, aviatik, hokejista, Haňta jako kdokoliv, dokonce Haňta jako hlavní cena Radia

Kristus na kříži (foto Tomáš Mazal)

Proglas „Za krásu slova“. „Jestli je Haňta pro mě intelektuál? Spíše samorostlý filozof. A že mu v ústech chybí zub, nebo že má brýle jen s jedním sklem? Tak já jej rozhodně nechci znedůstojnit. Haňta je ale zároveň i taková krysa, která se musí vohánět, poprat o život.“

Slévačská dílna Pavla Hřebíčka působí tajemným až přízračným dojmem. Kamením vydlážděný dvorek mi naopak připomíná jakési malé pohanské obětiště a Hřebíček rituálního šamana. Uhlí, oheň, dým, pochroumané kbelíky nejistých obsahů, zlomky bronzu i železa.

Zato chodba a velká obývací místnost s kuchyní je současně i skladištěm četných figurek zvířat, postaviček světců, na křížích Kristů, rozličných těžko definovaných artefaktů. Dominantní, ústřední postavou všeho a všech je ale Haňta. Haňta kapesní velikosti i Haňta postavy dospělého člověka, oblečeného do starého trika jeho zpodobitele. Když oba sedí vedle sebe, jako by brach s brachem vedli navzájem tichý, nekonečně dlouhý vnitřní dialog.

Je až dojemné, když hostitel najednou, jako by jen tak mimochodem, vytáhne z trouby malý smaltovaný pekáč plný ještě teplých domácích buchet. „Berte si,“ pobízí. „Nic na tom není, je udělat. A ty povidla, ty jsou z ovoce z támhle toho stromu před domem.“

Pavel Hřebíček je typický solitér, stranou všech uměleckých center, usazený ve svém venkovském domácím prostředí, ketkovické krajině, kde se cítí nejlépe. V mnohém mi připomíná již nežijícího básníka a výtvarníka Ladislava Nováka. Celý svůj život strávil Novák v Třebíči, i když se mu za jeho tvorbu dostávalo světového uznání a nabídek k přesídlení do velkých metropolí. Pavel Hřebíček v sobě nese jistotu plachost, ostýchavost, ale především velkou skromnost a pokoru. K člověku a samozřejmě k umění. „Je mi to docela nepříjemné, když své bronzové postavy zahlédnu někde v nějaké galerii na prodej za výlohou. Že s tím někdo obchoduje jako se zbožím. Co jsem mohl, tak jsem z těch galerií stáhl. Vždyť já se živím jen tím poctivým, ale náročným

**Sv. Josef Kopertinský a kovolitec Pavel Hřebíček, Ketkovice,
4. 12. 2015 (foto Tomáš Mazal)**

řemeslem. Odlévám pro jiné výtvarníky, dělám běžné věci. Co lidi potřebují nebo chtějí. Ale někdy naopak se mi zdají až neskutečné odlitky...“

Hovoříme v té souvislosti o pomíjivosti, pošetilosti a marnosti křivolakých cest umění. Co ze všeho nakonec zůstane? Tyhle vaše postavy, říkám Pavlu Hřebíčkoví, ty vás přežijí, budou tu žít navěky, i když třeba někde hluboko pod zemí, zaneseny vším, jako fosilie. Ať chcete nebo ne. Jsou z bronzů a zub času je nijak neokouše. Takže chtě nechtě, stanou se poselstvím dalším generacím. Máte to marný, jimi jste nesmrtelný, i když jméno bude neznámé a symbol nejasný. „Kdybych byl malíř, tak mám jistotu, že po mé smrti tu nic nezůstane, obrazy za čas vyblednou, někdo je třeba spálí, vyhodí se,“ soudí Hřebíček. „Můj synovec ale říká, že by na to byl nejlepší systém Haňta. Prostě na konci života to všechno, co jsem odlil, pěkně v gigantickém lisu slisovat, jako Haňta ten starý papír a pak odvézt do hutí k přetavení. A byl by od všeho pokoj.“

Dojídám poslední buchtu, v zešeřelé místnosti blýskne odrazem jedno jediné červené sklo Haňtových brýlí, z útrob chodby čísi bronzové hnáty ověšky zachrastí. Pavel Hřebíček se zeširoka usměje. „Na návsi jsem pro sousedy připravil loutkovou scénu, takovou minutovou hru. O slavném příchodu Cyrila a Metoděje do Ketkovic. Ne putování k Velehradu, ale ke Ketkovicím. Figurky Cyrila a Metoděje jsem posunoval po dlouhé papírové roli. Ale to je jen zábava pro zdejší.“

Pavel Hřebíček mě vyprovází před dům. Stmívá se, obrysy jeho tváře, nakonec i postavy se vytrácejí v temnu. Když se otočím pohledem do uličky s názvem Bronzová, nabývám přesvědčení, že u dveří domu levituje Haňta. Ale ti kolem to nejspíš nevidí, protože nevidí.

Pavel Hřebíček v ateliéru, Ketkovice, 16. 1. 2020 (foto Tomáš Mazal)

Pavel Hřebíček

3. srpna 1958, Ivančice

Žije a pracuje v Ketkovicích

1976 vyučen kovolitcem na katedře slévárenství VUT v Brně

1987 absolventem Slévárenské průmyslové školy v Brně

Tvorba a realizace dle vlastních námětů,

odlévá metodou ztraceného modelu a kombinací dalších technik, jako výchozí materiál používá bronz, mosaz, stříbro a olovo

Mezi jeho nejvýznamnější sochařské a kovolitecké práce patří v letech 1981–1992 sada 18 kopií charakteristických hlav F. X. Messerschmidta pro Slovenskou národní galerii a v roce 2019 coby mimořádná nabídka a výzva stojící socha dvojnásobné královny české a polské, Elišky Rejčky, pro augustiánské opatství – baziliku Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně